

**KEMAL EDİP KÜRKÇÜOĞLU’NUN
“DÂSTÂN-I CENÂB-I MEVLÂNÂ” MANZUMESİ**

Prof. Dr. Emine YENİTERZİ *

Özet

Kemal Edip Kürkçüoğlu (1902-1977); lise ve fakültelerde tarih, edebiyat ve tasavvuf dersleri vermiş, idarî görevlerde bulunmuş; dinî, tarihî ve edebî konularda on beş kitabı yayımlanan bir ilim adamı ve şairdir. Bugüne kadar az sayıda şiiri yayımlanmıştır. Bu makalede Kürkçüoğlu’nun Mevlânâ için yazdığı iki manzumesinin metni verilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Türk Edebiyatı, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Mevlevîlik, medhiye, muhammes.

**THE POEM OF KEMAL EDİP KÜRKÇÜOĞLU
EULOGIZING JALÂL AL-DÎN AL-RÛMÎ**

Summary

Kemal Edip Kürkçüoğlu (1902-1977), who had taught history, literature and Islamic mysticism in high schools and faculties and done administrative services, was a poet and scholar whose fifteen books about religion, history and literature had been published. Only a few of his poems had been published until today. Two of Kürkçüoğlu’s poems which had been written for Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî are given in this article.

Key Words

Turkish Literature, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Jalâl Al-Dîn Al-Rûmî, the mysticism of Mevlevî, eulogy, muhammes(poem of five parts).

Yirminci yüzyılda klasik şiir zevkini sürdüren ve Mevlâna için şiirler yazan birçok şairimizden biri de Kemal Edip Kürkçüoğlu’dur. Kürkçüoğlu 1902’de Urfa’da dünyaya gelmiş, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Bölümünden mezun olduktan sonra ilk mektep muallimliği, İstanbul Maarif Müdürlüğünde şef müfettişlik, orta okul ve liselerde tarih ve edebiyat öğretmenliği, Millî Eğitim Bakanlığı Hususî Mektepler Dairesi Müdür Muavinliği, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Müdürlüğü, aynı Fakültede Paleografi, Ankara İlahiyat Fakültesinde İslâm Dini Esasları ve Tasavvuf Tarihi

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

dersleri hocalığı, Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişliği, Tâlim ve Terbiye Dairesi üyeliği, Din Eğitim ve Öğretimi Dairesi Müdürlüğü, Gazi Eğitim Enstitüsünde edebiyat hocalığı, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürlüğü, Konya Yüksek İslâm Enstitüsünde hocalık gibi bir çok görevlerde bulunmuş; ayrıca Türk Ansiklopedisi yazı kurulu, Fuzûlî'nin bütün eserlerini neşretme komisyonu ve Türk Kültür Eserleri Daimî Komisyonu üyeliği gibi ilmî görevleri de yürütmüş; 15 Nisan 1977'de İstanbul'da vefat etmiştir. ¹

İdarecilik, hocalık ve şairlik yanında Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun dinî, millî ve edebî konularda yayımlanmış birçok makalesi ve kitapları da mevcuttur. Şairlik konusunda tevazuu şiar edinen Kemal Edip Kürkçüoğlu, edebî bilgilerini babası Osmanlı Meclis-i Mebusanı Urfa temsilcisi Ömer Edib Bey, amcası şair Osman Remzi Bey ve Ali Emîrî Efendi'den almış; lise yıllarında şiir yazmaya başlamıştır. İlk manzumeleri 1918'de **Tarih ve Edebiyat Mecmuası**'nda Ra'dî mahlasıyla yayımlanan Kürkçüoğlu, divan şiirinin kaside, gazel, kıt'a, rubâî gibi nazım şekilleriyle ve hece vezniyle; çeşitli dinî ve millî konular yanında medhiye, mersiye ve hiciv gibi türlerde şiirler yazmıştır. "Yüz okuyup bir yazmalı, yüz yazıp bir neşretmeli" prensibiyle şiirlerini kitap hâline getirmekten çekinmiş; çok az şiiri antolojilere girmiş veya dergilerde yayımlanmıştır. ²

Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye sevgisini ve bağlılığını dile getirdiği birkaç şiiri vardır. Bunlardan;

Cânlar riâyet eyleyip erkâna döndüler

Tennûrelerle tâir-i perrâna döndüler

matlâyıyla başlayan Dönüş Âlemi (Sema) başlığını taşıyan kaside şeklinde yirmi bir beyitlik manzumesi Mehmet Önder, Mehmet Kaplan ve Necip Fazıl Duru'nun hazırladıkları antolojilerde yayımlanmıştır. ³

Yoksa şâyed haberin şevket-i Mevlânâ'dan

Haşmet-i saltanat-ı Hazret-i Mevlânâ'dan

¹ Mustafa Uzun, "Kürkçüoğlu, Kemal Edip", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 26, s. 571-572, Ankara 2002.

² M. Uzun, agm.

³ Mehmet Önder, *Mevlâna Şiirleri Antolojisi*, Ankara [1973]; Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, 8. bs., İstanbul 1999, s. 357-358; Necip Fazıl Duru, *Mevleviyâne Şiir Güldestesi*, İstanbul 2000, s. 391-393.

matlalı, “Medh-i Mevlânâ” başlığını taşıyan, yirmi yedi beyitlik kaside şeklinde bir diğer manzumesi de yine Necip Fazıl Duru’nun neşrinde yer almaktadır. ⁴

“Na’t-i Pâk-i Cenâb-ı Mevlânâ Ona Derler Velîler Mevlânâ” başlıklı,

Dergâha gelen melâl içinde,

Bî-şek döner özge hâl içinde.

matlalı, otuz iki beyitten oluşan kaside şeklinde bir diğer medhiyesi de *Çağrı* dergisinde neşredilmiştir. ⁵

Şairin Mevlânâ hakkında iki medhiyesi de Mevlânâ Müzesi Kütüphanesinde 5118 numaralı yazmada kayıtlıdır. ⁶ Arap harfleriyle kaleme alınmış olan yazmada 1a’da:

“Dâstân-ı Cenâb-ı Mevlânâ bende Kemâl Edîb Kürkçüoğlu Ankara Dil ve Târîh-Coğrafya Fakültesi Kütüb-hâne Müdürü ve İlâhiyât Fakültesi İslâm Dini Esâsları Mu’allimi, Âsitân-ı Hazret-i Pîre armağandır. 21 Şa’bân 1371/ 15 Mayıs 1952 der-Ankara, Kemâl Edîb” kaydı ve imzası mevcuttur. 17a’da ise şâirin manzumeyi 27 Zi’l-hicce 1368 / 20 Teşrîn-i Evvel 1949’da kendi hattıyla temize çektiğine dair kayıt mevcuttur.

Bu iki kayıt arasında her sayfada bir bendi yazılı olan “Dâstân-ı Cenâb-ı Mevlânâ” başlıklı, 31 bentten oluşan muhammes-i mütekerrir yer almaktadır. Manzumede Kürkçüoğlu; Mevlânâ’nın kendisi için büyük bir mürşit olduğu, ona gönülden bağlılığı, Mevlânâ’nın yüceliği, nesebi, eserleri ve eserlerinin muhtevası, tesiri, çevresi ve vefatı gibi konuları bir müridin içten sevgisiyle dile getirir. 17b’de aynı muhtevada yedi beyitlik bir gazeli kayıtlıdır.

Bu makale ile Kemal Edip Kürkçüoğlu’nun iki şiirinin yazma nüshadan neşriyata taşınarak, edebiyat dünyasına tanıtılması amaçlanmıştır. Bu şiirlerin metinleri aşağıda verilmektedir.

1b

DÂSTÂN-I CENÂB-I MEVLÂNÂ

Yâ Hû

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1

⁴ Necip Fazıl Duru, age., s. 389-391.

⁵ *Çağrı*, Y. 17, S. 189, Ocak 1973, s.11.

⁶ *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, Haz.: Abdülbâki Gölpinarlı, C. III, s. 300-301, Ankara 1972.

Hazret-i Pîr ezeli meş'ale-i encümenim
Mürşid-i akl u dilim bedreka-i rûh u benim
Zikr-i pâk ile tevaggulde dem-â-dem dehenim
Korku bilmem var iken böyle görüp gözleyenim
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

2a

2

Zâtı yenbu'-ı yakîn-âver-i irşâd bana
Nefs-i emmâre bu irşâd ile münkâd bana
Şân-ı gavsıyyeti her ân şeref-i yâd bana
İlticâ südde-i ulyâsına mu'tâd bana
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

2b

3

Bende-i kemteriyem ben o şehen-şâhımdır
Kevkeb-i tâli'im evc-i emelim mâhımdır
Mazhariyyet nigeş-i lutfuna dil-hâhımdır
Bezm-i feyz-âver-i irfânı sebakgâhımdır
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

3a

4

Bir şehen-şâh ki dîhîm-i velâyet-şerefi
Yâr-i gârın reh-i ihlâsda hayrû'l-halefi
Çok değil eylese mağbût sufûf-ı selefi
Zulmet-i nefse tutar meş'ale-i "men aref"i
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

3b

5

Kapılıp câzibe-i cezbe-i Şemse'd-dîn'e
Vardı bir lahzada meyl etmeden ân u îne
Mâverâ-yı ufuk-ı âlem-i illiyyîne
Şânı şâyân velehu kadri sezâ tahsîne
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

4a

6

Mesnevî'sinde gönül nefha-i Kur'ân buldu
Rûh Dîvân-ı Kebîr'inde gülistân buldu
Diz çöken rahle-i irfânına îmân buldu
Mürdeler nutk-ı belîğinde hemân cân buldu

4b Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim
7
Fîhi Mâfih'ine hayrette fühûl-i ulemâ
Eder esrâr-ı celâliyyeyi bir bir îmâ
Dolsa mâ'nâ-yı münîfiyle ne var arz u semâ
Saçılır nûr açılır perde-i deycûr-ı amâ
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

5a 8
Zîver-i saltanat-ı Seb'a Mecâlis'dir o şâh
Eğilir subh u mesâ pîş-i kemâlinde cibâh
Buldu ismiyle şeref hırka vü destâr u külâh
Etmesin âtîfetinden beni mahrûm Allâh
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

5b 9
Bak o Ney-nâme-i pür-nefha-i müstesnâyâ
Dal sımâh-ı dili sarmakta olan ma'nâyâ
Nazar et debdebe-i Hazret-i Mevlânâ'ya
Vermiş esrâr-ı tecellâsını Mevlâ nâyâ
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

6a 10
Yüzü yârân-ı Hudâ'nın ezelfî mir'âtı
Dâhil-i defter-i ilhâm sıfât u zâtı
İşte bürhân sana lâzımsa eğer isbâtı
Heme hâl-i suhuf-ı menzile Mektûbât'ı
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

6b 11
Hep onun aşkına bülbüller öter güller açar
Şevk u şâdî ile âgûşunu Peygamber açar
Arş-ı a'lâyâ semâ'ıyla melekler per açar
Sedd-i ebvâb kılar Mâlik ü Rıdvân der açar
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

7a 12
"Bişnev în ney" ki benim terceme-i hâlimdir
Remz-i meknî-i şikâyât-ı leb-i lâlildir

Yed-i te'yîdi per-i tâ'ir-i âmâlimdir
Hâk-i pâk-i deri tâc-ı ser-i ikbâlimdir
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

7b

13

Vecde müstağrak olup nâyını dinler melekût
Hâmilân-ı tutuk-ı arş kalırlar mebhût
Kaplar âfâk-ı telâtumgeh-i eb'âdı sükût
Yalvarırsam n'ola yok bende ne kuvvet ne de kût
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

8a

14

Vâris-i ilm-i Nebî vâkıf-ı sırr-ı ezeli
Ebedî resm-i cemâl ism-i celâl onda celî
Neyyir-i maşrık-ı Sıddîk meh-i evc-i Alî
Ünlü devletlü sa'âdetlü kerâmetlü velî
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

8b

15

Bütün ahkâm u esâsât-ı şerî'at onda
Bütün esbâb-ı kerâmât-ı tarîkat onda
Ma'rifet onda mefâtîh-i hakîkat onda
Kavuşur ni'mete cem'iyet-i millet onda
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

9a

16

Arsa-i kevn ü mekân sâha-i imkândır ona
Saff-ı edvâr u zamân bende-i fermândır ona
Bakın ağyâr da bile cân ile hayrândır ona
Hüsn-i tâli' eser-i rahmet-i Yezdân'dır ona
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

9b

17

Belh sultânı Hotan şâhı Horâsân eridir
Nûr-ı vehhâc-ı sülûk-i Kureşî rehberidir
Kuludur Türk ü Tatar Fars u Arab leşkeridir
Melce'-i bay u gedâ bâb-ı sükûn-âveridir
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

10a

18

Bekleyin teşfiye-i sîneyi tiryâkîden
Sormayın câhını her zâhid-i misvâkîden
Etmeyin kadrini tahkîk dil-i hâkîden
Dinleyin menkabe-i şânını Eflâkî'den
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

10b

19

“Mâ-arefnâk” ile “mâ-a‘zamu şânî”yi bilir
Ahmed-i Mürsel-i bî-misl ü müdânîyi bilir
Merd-i Bistâmî nuhustîn ile sânîyi bilir
Girih-i habl-i ma‘ânî vü mebânîyi bilir
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

11a

20

Şübhe yok kim o yarındır ne bugündür ne de dün
Etti teşrîf-i kudûmüyle cihân ehli düğün
Kılsa kâfir de Müselmân da ‘azâ göçtüğü gün
Bu ne haşmet bu ne safvet bu ne devlet bu ne ün
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

11b

21

Geldi ondan bize bir silsile-i pâk ü nebîh
Bunlar ecrâma mümâsil o fakat Şems’e şebîh
Böyledir Hazret-i Hâdî-i sübûlden tenbîh
Sırr-ı Sultân Veled “El-veledü sırrı ebîh”⁷
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

12a

22

Mülhem-i feyzidir el-hak Ulu Ârif Çelebi
Çünkü zencîr-i zehebdir neseb-i zü'l-hasebi
Ben Fuzûlî’ce derim bozmasa resm-i edebi

⁷ Şairin notu: “Bu iki mısraı yazdığım zaman Mesnevî-i Şerîf’in;

صورت این باز گرزینجا رود
معنی او در ولد بلقی بور

بهر این فرمود ان شاه نبیه
مصطفی که الولد سر ایبه

beyitlerini düşünmemiştim. Bana bunları Mehmed Ceylan Mevlevî Bey hatırlattı.”

(“Bu doğan kuşu buradan gider, sûreti görünmez olursa, mânâsının yavrusunda kalmasını istedi. Onun içindir ki o uyanık padişah Mustafâ, ‘Çocuk babasının sırrıdır’ buyurmuştur.” (Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, **Mesnevî ve Şerhi**, Haz.: Abdülbâki Gölpinarlı, C. IV, s. 433, 3115-16. beyitler, Ankara 1989.)

“Ce‘ala’llâhu fidâ’ en leke ümmî ve ebi”⁸

Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

12b

23

Müstecâb oldu her âmîn-i amân âyîni

Aştı meydân-ı mesâfât-ı dil-i hak-bîni

Etti Zer-kûb’u salâh ehli dem-i telkîni

Arş-ı tahkîke ulaştırdı Hüsâme’d-dîn’i

Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

13a

24

Öyle bir kulzüm-i zehhâr ki pür-şevk u mesâr

Ez-zabâb eyledi cûy-ı himemât-ı Attâr

Öyle bir Nûh ki fûlk-i dili bî-havf u hasâr

Kıldı tâ zirve-i Cûdî-i Senâ’î’de karâr

Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

13b

25

Bahr-i tevhîdde kudretle yüzen mâhîdir

Ehl-i sâhil onu idrâkde hep sâhîdir

Mütekemmillerin akvâli bütün vâhîdir

Çünkü ma‘rûfu diler münkir için nâhîdir

Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

14a

26

Nazmın üstünde kalır sözleri ilhâm olarak

Hadd-i ma‘lûmu aşar vâsıl-ı ecrâm olarak

Mest eder âlem-i ervâhı birer câm olarak

Feyz alırlar işitenler hele ber-kâm olarak

Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

14b

27

Sanmayın hürmeti yalnızca avâm etti ona

Pâdişâhlar dahi tekrîm-i müdâm etti ona

Eb-i zî-şânı mezârında kıyâm etti ona

Urefâ zümresi tahsîs-i kelâm etti ona

⁸ Halef-i mu’teber-i Âdem ü Havvâ sensen / جعل الله فداء لك أمتي و أبي (Allah, annemle babamı sana feda etsin); Fuzûlî, **Türkçe Divan**, Haz.: Kenan Akyüz ve diğ., Ankara 1958, s. 403.

- 15a Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim
28
Konya şehrinde onun dinmeyen âvâzesi var
Kasrının bâğ-ı Merâm üstüne dervâzesi var
Dem-i dîrînesi var zezeme-i tâzesi var
Nüşadır habl-i İlâhî ile şîrâzesi var
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim
- 15b **29**
Yüz sürüp pâyine bir hayli zamân Lârende
Bâb-ı in'âm u füyûzâtına olmuş bende
Ona bağlansam eğer çok mu gönülden ben de
Hele bak dôt da cândan el açar düşman da
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim
- 16a **30**
Hâb-ı gaflet eser-i gevher-i insânîdir
İncizâbım ona bir tâbiş-i Rabbânî'dir
O erenler şehi vicdânlar için bânîdir
Dense şâyestedir el-hak felek-i sânîdir
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim
- 16b **31**
Diyerek huz bi-yedî ağla **Kemâl** eyle recâ
Başka sûretle felâh emr-i muhâl eyle recâ
Pür-melâl olmadan âlâm ile lâl eyle recâ
Seni hüsrâna atar yoksa bu hâl eyle recâ
Dest-gîrim o efendim o penâhım o benim

Târîh-i tebyîzi: 27 Zi'l-hicce 1368 / 20 Teşrîn-i Evvel 1949
Ketebehu el-Fakîr Abd-i Mevlâ Dâhil-i Mevlânâ Ruhavî
Kemâl Edîb Kürkçüoğlu

- 17a **Gazel**
Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Ünlü nâm-ı celîl-i Mevlânâ

Feyz-i akdes nezîl-i Mevlânâ

- 2 Ufuk-ı Kibriyâya vâsıldır
Şems-i hakır delîl-i Mevlânâ
- 3 Mün'akis maşrık-ı tecellâdan
Reng-i rûy-ı cemîl-i Mevlânâ
- 4 Mesnevî'dir kitâb-ı pencüm-i Hak ⁹
Hâmedir Cebre'îl-i Mevlânâ
- 5 Ulu dîvânı cennetü'l-ma'nâ
Her gazel selsebîl-i Mevlânâ
- 6 Böyle mestûr-ı levha ism-i Kemâl
Abd-i Mevlâ dâhil-i Mevlânâ

12 Muharremü'l-Harâm 1369 / 1949, Ankara
Kemâl Edîb Kürkçüoğlu

⁹ Sayfanın altında "Kitâb-ı pencüm-i Hak'dır Kitâb-ı Mevlânâ / Ferîd Kam" notu vardır.

